

фрагментарністю, свідчать про низку готовності умовно відсталих підлітків до самостійної сімейної життя. Виявлено, що існують певні причинні зв'язки між сформованістю у умовно відсталих старшокласників представлень про сімейну життя і рівню їх інтелектуального розвитку, їх соціальним оточенням, сім'єю.

Ключові слова: сім'я, статеве виховання, умовна відсталість.

Pavluk N. V. The level of sexual education of mentally retarded high school students as the subject of social pedagogical investigation

The article considers some of the results social pedagogical investigation knowledge needed pupil for marriage and the creation of his own family, was investigated the level of sexual education pupils. Found that the students knowledge on this subject is characterized by limited, fragmentary, indicate low availability of mentally retarded teenagers to separate family life. Was revealed that there are some causal relationship between the formation of the mentally retarded high school students understanding of family life and the level of their intellectual development, their social environment, family.

Key words: family, sexual education, mental deficiency.

Стаття надійшла до редакції 26.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 377.015.31:316.61

Н. С. Шабасва

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ
В ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Аналіз наукової літератури гендерної спрямованості свідчить, що за останні роки посилюється інтерес до розробки проблеми гендерної соціалізації як певного процесу, що не тільки містить механізми відтворення гендерної асиметрії суспільства, які виявляються у різному вихованні та призначенні чоловіків і жінок, але й має багатий потенціал у пошуку ефективних засобів подолання статевої нерівності через вивчення статевої особливостей, і тих способів, що сприяють їх диференціації та ієрархізації в сучасному суспільстві. Не можна не погодитися зі словами Шон Берн, що „...багатьом гендерним відмінностям ми зобов'язані скоріш культурі та соціалізації, аніж тим відмінностям між жінкою та чоловіком, що отримані від народження” [1, с. 30].

Науковці вважають, що для „рівноправного людського розвитку потрібні радикальні зрушення в гендерній соціалізації дітей та юнацтва. Необхідно відмовитися від обмежувального підходу до виховання дитини залежно від її статі, від статево відповідних традиційних очікувань на користь особистісного, індивідуалізованого потенціалу” [2, с. 97].

Отже, метою даної статті є обґрунтування концептуальних ідей удосконалення гендерної соціалізації студентів коледжу в позанавчальній діяльності.

Концепція, на думку С. Харченка, визначається як „сукупність теоретичних положень, які спираються, з одного боку, на вихідні соціальні та педагогічні передумови, з іншого – на методологічні основи дослідження, що дозволяє приймати науково обґрунтовані педагогічні рішення” [3, с. 15].

Методологічною основою побудови нашої концепції повинні стати отримані в ході дослідження знання щодо проблеми гендерної соціалізації.

Вивчення сутності та особливостей гендерної соціалізації як теоретичної основи організації позанавчальної діяльності показало складність поняття, яке пов'язано як із загальною дефініцією – „соціалізація” (Н. Голованова, М. Лукашевич, С. Савченко та ін.), так і з феноменом „гендер” (О. Вороніна, Т. Бендас, Ш. Берн, Т. Дороніна, О. Здравомислова, І. Кльоцина та ін.), акцент у визначенні якого ми робимо на розумінні останнього як системи міжстатевих відносин, які конструюються в процесі спільної взаємодії студентів і студенток коледжу, і які можуть мати патріархатний (традиційний) або егалітарний (заснований на принципі рівності) характер.

Упадає в око невизначеність і суперечливість учених щодо використання гендерної термінології, в особливості, щодо використання та визначення терміну „гендерна соціалізація”. Але незважаючи на певне різномайття його уживання („гендерна соціалізація” (Е. Гідденс), „гендерно-рольова соціалізація” (С. Риков), „статева соціалізація” (І. Кон), „статева/гендерна соціалізація” (І. Каширська)), маємо відмітити велику схожість і подібність висловлювань щодо його розуміння науковцями, загальні позиції яких базуються на засвоєнні відмінностей у статусах, нормах і ролях, що відповідають біологічній статі особистості відповідно існуючої культури сучасного суспільства.

На відміну від прихильників статево рольового підходу щодо визначення соціалізації, які пов'язують її з біологічною статтю людини, ми дотримуємося поглядів прибічників гендерної теорії (К. Уест, Д. Зіммерман, І. Гофман та ін.), які заперечують причинну залежність між жіночою та чоловічою анатомією й визначеними суспільними ролями, акцентуючи увагу на впливі соціуму на становлення та конструювання гендерної ідентичності індивідів і їх гендерних відносин, і які наголошують на необхідності аналізу відповідних владних систем.

Тож, гендерну соціалізацію ми розуміємо як процес організованого

впливу на адаптацію студентів коледжу до мінливих трансформацій соціально-культурного оточення з метою подолання асиметричних умов для їхнього гендерного розвитку і становлення власної гендерної ідентичності за рахунок розширення рольового репертуару; набуття досвіду егалітарних гендерних відносин у між статевій взаємодії; формування адекватної гендерної поведінки.

Вивчення ключових проблем, яких торкається процес гендерної соціалізації, як-от: гендерна ідентичність особистості та вплив на її становлення певних агентів соціалізації (сім'я, однолітки, освітні заклади, ЗМІ тощо), гендерні стереотипи, механізми гендерної соціалізації, показало, що відмінності „чоловічого” та „жіночого” соціально сконструйовані як нерівність можливостей різних груп дівчат і юнаків, які спонукають студентів і студенток будувати не рівноправні відносини, що носять паритетний характер, а владно/підвладні, вони унеможливають індивідуальний саморозвиток і самовираження, орієнтують на різні життєві стратегії, визначають їх нерівні позиції в соціальному житті. Ці питання тою чи іншою мірою відображені в роботах Ю. Альошиної, С. Бем, Ш. Берн, Т. Говорун, І. Кирилової, І. Кльоциної, О. Луценко, В. Романової, М. Толстих, Л. Харченко та ін.

Реальна практика гендерної соціалізації студентів коледжу свідчить, що низький рівень знань студентів із основ гендерної теорії, їх слабка обізнаність у сфері гендерних взаємовідносин і розумінні сутності ідеї гендерної рівності не дозволяють належною мірою визначитися у пріоритеті гендерних цінностей, відмовитися від впливу застарілих стереотипів на власну свідомість, що, в свою чергу, виявляється в демонстрації моделі поведінки, заснованої на традиційних патріархатних гендерних нормах статево рольової взаємодії, і в цілому відображає диференційовану гендерну соціалізацію студентів коледжів.

Отже, можна стверджувати, що на даний момент існує протиріччя між об'єктивною потребою в гендерній спрямованості системи освіти та недостатнім теоретичним і методичним розробленням змісту та технології цієї діяльності в навчально-виховному процесі.

Соціально конструктивістське розуміння гендерних відносин довело, що при певній організації позанавчальної діяльності вони можуть бути де-конструйовані, що надало нам впевненості щодо можливого коригування впливу соціального середовища у ході організації позанавчальної діяльності у напрямку розширення індивідуальних можливостей студенток/студентів у виборі егалітарних моделей поведінки та їх самореалізації незалежно від статі.

Потреба в організації ефективної системи позанавчальної діяльності на рівні вищих навчальних закладах зумовила виникнення цілого напрямку наукових напрацювань у цій галузі. Вирішенню різноманітних завдань виховання відповідно до потреб і реалій сьогодення присвячені численні дослідження та публікації, в яких розробляються нові методологічні підходи виховної діяльності, що

спрямовані на гуманізацію педагогічної взаємодії викладачів і студентів, визнання самоцінності кожної особистості (щодо нашого дослідження – жіночої або чоловічої особистості) (В. Березіна, Н. Щуркова та ін.); визначаються нові принципи та завдання, які сприяють успішній соціалізації в суспільстві (І. Винтин, М. Левківський та ін.); обґрунтовується необхідність організації позанавчальної діяльності через пошук нових форм і напрямків, адекватних сучасним ціннісним орієнтаціям студентської молоді (В. Беспалько, Л. Белікова, К. Жмирова, В. Портних, Т. Росік та ін.).

У теоретико-методологічному плані особливого значення набувають роботи, присвячені гендерним аспектам виховання: визначенню цілей та завдань гендерного виховання, його сутності та особливостям (О. Болотська, І. Іванова, В. Кравець, О. Цокур), формуванню гендерної культури взаємовідносин статей (О. Кізь, О. Кікінежді, П. Терзі), впровадженню гендерного підходу в навчально-виховний процес (І. Мунтян, О. Луценко, Н. Приходькіна, Л. Штильова).

Таким чином, аналіз наукової літератури та теоретичне вивчення проблеми гендерної соціалізації, аналіз її реальної практики дозволяє визначитися з концептуальними положеннями удосконалення гендерної соціалізації студентів коледжу в позанавчальній діяльності.

Отже, головна концептуальна ідея полягає в тому, що гендерну соціалізацію студентів коледжу ми розглядаємо як процес цілеспрямованого, керованого впливу на студентів для формування моделі їхньої поведінки згідно з індивідуальними переконаннями, враховуючи при цьому соціальні, в тому числі гендерні, норми через певну організацію позанавчальної діяльності. Звідси витікає, що успішною гендерна соціалізація буде в тому випадку, якщо буде створена відповідна організація позанавчальної діяльності і буде забезпечене її оптимальне функціонування.

Наступне концептуальне положення пов'язане зі створенням відповідного інформаційного середовища, завдяки якому буде відбуватися знайомство студентів коледжу із інформацією стосовно існуючої в соціумі гендерної асиметрії та її наслідках як для окремої людини, так і для суспільства в цілому, формування в них егалітарного гендерного світогляду, активного неприйняття та протистояння будь-якій дискримінації, формування ціннісного відношення щодо гендерних проблем, спрямованого на реальне досягнення гендерної рівності.

Третя концептуальна ідея стосується розуміння впливу соціуму на формування гендерних особливостей індивідуума, тобто, його оточення – сім'ї, однолітків, суспільних закладів, засобів масової інформації тощо. Позанавчальна діяльність у коледжі повинна бути організована таким чином, щоб через упровадження конкретних педагогічних технологій цілеспрямовано корегувати процес гендерної соціалізації студентів.

Четверта концептуальна ідея ґрунтується на тому, що вся виховна робота в процесі гендерної соціалізації студентів коледжу повинна

будуватися з урахуванням гендерного підходу, що передбачає аналіз і реконструкцію будь-яких виховних заходів у напрямку нейтралізації традиційних гендерних стереотипів стосовно гендерних ролей жінок і чоловіків у сучасному суспільстві та розширення соціального простору для всебічного розвитку особистості кожного/кожної студента/студентки.

Одним із найважливіших концептуальних положень ми вважаємо потребу в створенні сприятливої атмосфери для самостійної інноваційної діяльності самих студентів у сфері вільного часу, що передбачає перетворення їх у суб'єктів власного та суспільного життя, обумовлюючи розвиток кожним студентом і кожною студенткою своїх потенційних можливостей.

І до заключного концептуального положення ми відносимо ідею про те, що найвищою цінністю в світі є людина, його права та свободи. Тому в процесі удосконалення гендерної соціалізації студентів коледжу ми повинні спрямувати зусилля на виховання таких якостей, які надають можливість поважати та сприймати Іншого/Іншу, поважають право бути Іншим. Тільки через визнання різноманіття можна сформувати готовність до конструювання міжстатевих відносин, вільних від жорстких патріархатних гендерних стереотипів, до співробітництва на засадах егалітаризму, надання можливості індивідуального самовираження.

Таким чином, сформульовані вище основні концептуальні положення власного погляду на проблему гендерної соціалізації студентів коледжу в позанавчальній діяльності вважаємо тим підґрунтям удосконалення цього процесу, яке в подальшому дозволить розробити відповідний зміст, форми та методи позанавчальної діяльності студентів для їх позитивної гендерної соціалізації.

Список використаної літератури

1. Берн Ш. Гендерная психология / Шон Берн. – СПб. : прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 320 с. – (Секреты психологии). **2. Кравець В. П.** Педагогіка та психологія : гендерний аспект : [навч. посібник] / В. П. Кравець, О. М. Кікінежді. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 124 с. **3. Харченко С. Я.** Социально-педагогические основы подготовки учителя к работе с детскими общественными объединениями : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 “Теория и история педагогики” / С. Я. Харченко. – М., 1993. – 32 с.

Шабаєва Н. С. Концептуальні основи удосконалення гендерної соціалізації студентів коледжу в позанавчальній діяльності

У статті обґрунтовано концептуальні основи удосконалення гендерної соціалізації студентів коледжу в позанавчальній діяльності. Доводиться, що успішною гендерною соціалізацією буде в тому випадку,

якщо буде створена відповідна організація позанавчальної діяльності і буде забезпечене її оптимальне функціонування.

Ключові слова: гендерна соціалізація, патріархатний, егалітарний, гендерне виховання, гендерний підхід, позанавчальна діяльність, педагогічна технологія.

Шабаета Н. С. Концептуальные основы усовершенствования гендерной социализации студентов колледжа во внеаудиторной деятельности

В статье обоснованы концептуальные основы усовершенствования гендерной социализации студентов колледжа во внеаудиторной деятельности. Обосновывается, что успешной гендерная социализация будет в том случае, если будет создана соответствующая организация внеаудиторной деятельности и будет обеспечено ее оптимальное функционирование.

Ключевые слова: гендерная социализация, патриархатный, эгалитарный, гендерное воспитание, гендерный подход, внеаудиторная деятельность, педагогическая технология.

Shabaeva N. S. Conceptual Ideas of the Improvement of Collegians' Gender Socialization in Extracurricular Activities.

It deals with the problem of the collegians' gender socialization in extracurricular activities. Conceptual ideas have been outlined. It's asserted that the successful gender socialization depends on the corresponding organization of extracurricular activity and the providing its optimal functioning.

Key words: gender socialization, patriarch, egalitarian, gender education, gender approach, extracurricular activity, pedagogical technology.

Стаття надійшла до редакції 09.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.